

Vita Malchi monachi captivi, ki ga je Hieronim napisal okoli leta 391, sodi med tri Hieronimova dela hagiografskega značaja (Vita Pauli monachi – okoli 376 in Vita Hilarionis – okoli 391). Sicer obstaja možnost, da temelji na nekem predhodnem delu, verjetneje pa je, da je avtor izhajal iz zgodbe, ki mu jo je v Halkidski puščavi povedal asketski menih Malh sam.

Sv. Hieronim

Življenje meniha Malha

I. Hieronim je želel pisati cerkveno zgodovino

Tisti, ki se namerava bojevati v morski bitki, prej v pristanišču in v mirnih vodah krmlili, vesla ter pripravlja železne kavlje in kljuke za pritegovanje ladij. Vojake razporeja po palubi iz desk in jih navaja, da stojijo trdno z uravnoveženim korakom na spolzkih tleh. Vse to z namenom, da se ne bi prestrašili, ko bi prišlo do prave bitke, saj so to izkusili že pri vaji.

Tako želim tudi sam, dolgotrajnemu molku navkljub, k čemur me je pripravil tisti, kateremu je moj govor mučen, najprej vaditi z majhnim delom (da bi z jezika otrl neke vrste rjo), da bi mogel preiti k pisanju obširnejše zgodbe.

Namenil sem se namreč pisati zgodovino (če mi je vendar Gospod dal življenje; in če me bodo moji kritiki, vsaj zdaj, ko sem ubežnik in zaprt v samostan, nehali zasledovati) od prihoda Odrešenika pa vse do naše dobe. Torej, od apostolov, pa do gošče tega časa, v katerem živimo, da bi pokazal, kako in po kom se je rodila ter ojačala Kristusova Cerkve; da je zrasla s preganjanji in so jo ovenčala mučeništva. Ko pa je dosegla krščanske vladarje, je sicer pridobila na oblasti in bogastvu, vendar izgubila veliko kreposti. A o tem drugod. Zdaj pojasnimo tisto, kar je očitno.

II. Kot mladenič se je Hieronim mudil v Siriji

Maroneja je vasica, ki je od Antiohije v Siriji oddaljena 30 milj proti vzhodu. Potem ko je imela mnoge gospodarje in patrone, je prišla v času, ko sem se kot mlad mož mudil v Siriji, v last mojega prijatelja škofa Evagrija, ki ga na tem mestu imenujem zato, da bi pokazal vir svojih informacij.

Bil je torej tam neki starec po imenu Malh, ki mu lahko latinsko rečemo "Kralj". Sirec po rodu in jeziku; res pristen domačin. Z njim je živela starka, ki je bila zelo onemogla; zdelo se je celo, da je že na vratih smrti. Oba sta bila tako vneto pobožna, tako redna obiskovalca cerkve, da bi bilo mogoče verjeti, da sta Zaharija in Elizabeta iz evangelija, le da na sredi med njima ni bilo Janeza. Z veliko mero zanimanja sem o njiju poizvedoval pri sosedih; kakšna vez je med njima, krvna ali duhovna, ali je to zakon. Enotno so odgovarjali, da sta sveta, da ugajata Bogu in tako sem o njiju dobil nenavaden vtis. Radovednost me je zapeljala, da sem začel spraševati še z večjim zanimanjem o resnici tega, kar sem slišal. Izvedel pa sem sledeče:

III. Malhova zgodba

Dejal je: "Moj sin, obdeloval sem majhno polje pri Nisibenu; bil sem edinec. Starši so

me kot dediča družine in potomca svojega rodu silili k poroki, a sem odgovoril, da bi bil raje menih. O, kako zelo je oče grozil in se mati dobrikala, da bi izdal svojo čistost. Dokaz za to je že samo dejstvo, da sem zbežal od doma, od staršev. In ker na vzhod zaradi bližnje Perzije ter straž rimskih vojakov nisem mogel, sem se obrnil proti zahodu; s seboj sem vzel nekaj malega za na pot, da bi me vsaj malo branilo pred revščino. Kaj toliko govorim? Naposled sem prispel do puščave Halkida, ki leži med krajema Immas in Beroja ter je obrnjena bolj na jug. Tam sem našel menihe in se prepustil njihovemu vodstvu. Živež sem si služil z delom rok, poženje mesa krotil s postom. Po mnogih letih pa se je v meni pojavila misel, da bi se podal proti domovini, dokler je bila mama še živa. Za očeta sem namreč slišal, da je že umrl. Želel sem jo potolažiti v njeni ovdo-velosti, kasneje pa bi prodal naše majhno posestvo. Del izkupička bi namenil revnim, z delom bi pomagal samostanu, del pa bi si ohranil za lajšanje lastnih stroškov. Le kaj zardevam pri priznavanju svoje nepoštenosti? Aba pa je zaradi tega začel vpiti, da je to hudičeva skušnjava in da se pod pretvezo pravičnosti skrivajo spletke starodavnega sovražnika. Dejal je, da je to primer psa, ki se vrne k svojemu izbljuvku. Na tak način so bili zapeljani mnogi menihi, kajti hudič se nikoli ne pokaže jasno. Navedel mi je številne zglede iz Pisem, med katerimi je poudaril tistega, pri katerem je hudič na začetku pre-
tental celo Adama in Evo s pomočjo upanja, da bosta postala božanstvi.

In ko me ni mogel prepričati, me je na kolenih rotal, naj ga ne zapustim, naj se ne pogubim, naj ne gledam nazaj, kako držim plug. Gorje meni, nesrečniku: z najbolj bedno zmago sem premagal svaritelja. Med tem sem pomislil, da ne teži za mojo blaginjo, temveč mu je samo za lastno lagodje. Spremljal me je torej na poti od samostana, kakor

da bi šel na pogreb, na koncu pa je v slovo dejal: "Vidim te, sin, da si zaznamovan s Satanovim žigom. Ne sprašujem po razlogih, ne sprejemam izgovorov. Ovca, ki gre iz ovčje staje, je takoj izpostavljena volčjim zobem".

IV. Odpeljejo ujetnika

Na poti od Beroje v Edeso leži v bližini državne ceste puščava, po kateri se sem in tja potikajo Saraceni, ki so brez stalnih bivališč. Strah pred njimi v teh krajih popotnike zbira v množice, da bi se preteči nevarnosti lahko izognili z vzajemnim sodelovanjem. V moji karavani so bili možje, žene, starčki, mladeniči in otroci; skupaj okoli sedemdeset ljudi. In glej, kar naenkrat so prebivalci Ismalije na konjih in kamelah planili na nas. Na glavah so imeli dolge lase ovite s trakovi, njihova telesa so bila na pol gola, nosili so široke vojaške škornje in ogrinjala. Z ramen so jim viseli tulci, opremljeni so bili z nenapetimi loki, vihteli so dolga kopja. Niso prišli z namenom, da bi se bojevali, temveč da bi plenili. Ugrabili so nas, mi smo se razpršili in se razdelili na različne strani. Sam pa sem medtem, daleč od pridobitve svoje dediščine, prepozno obžaloval svoj sklep. Skupaj z neko ženo sem se znašel v sužnosti istemu gospodarju. Odpeljali so naju, pravzaprav celo odnesli visoko na kameljem hrbtu skozi širno puščavo. V vsakem trenutku sva se bala pogube, na hrbtu sva bolj visela kot sedela. Naša hrana je bilo na pol surovo meso, naša pijača kamelje mleko.

V. Ukažejo mu pasti ovce

Potem ko smo končno prečkali veliko reko, smo prispeli do notranjega dela puščave, kjer sva morala skloniti glavo, da bi v skladu z ljudskim običajem počastili gospodarico in njene otroke. Na tem mestu sem, kakor da bi bil zapornik, zamenjal obleko, kar pomeni, da sem se učil sprehajati se gol. Vročina je bila namreč tako neznosna, da ni

dovoljevala zakrivati nič drugega kakor tisto, česar se je potrebno sramovati. Zaupali so mi ovce, da bi jih pasel. V primerjavi z vsem slabim, kar se je zgodilo, mi je bilo to v tolažbo, saj sem redkeje videl svoje gospodarje in sosužnje. Zdelo se mi je, da imam nekaj takega kot sveti Jakob, spominjalo pa me je tudi na Mojzesa. Nekoč sta bila oba pastirja drobne v puščavi. Hranil sem se s svežim sirom in mlekom, živo sem molil in pel psalme, ki sem se jih bil naučil v samostanu. Moje ujetništvo me je razveseljevalo, zahvaljeval sem se Božji volji, da sem v puščavi našel meniha, ki bi ga bil v domovini izgubil.

VI. Prisilijo ga za ženo vzeti sosužnjo. Krepost ujetnice.

A pri hudiču ni nikoli nič varno. O, kako mnogovrstne in neizrekljive so njegove zasede. Tako je tudi mene, čeprav sem se skrival, našla zavist. Gospodar je videl, da je njegova čreda zrasla in da pri meni ne more najti nič nepoštenega. Poznal sem namreč apostolovo naročilo, da je treba gospodarjem služiti skoraj tako zvesto kot Bogu. Želel me je nagraditi, s čimer bi me naredil še bolj zvestega, zato mi je podaril ono ženo, ki je bila nekoč moja sosužnja v ujetništvu. Ko pa sem jo zavrnil in dejal, da sem kristjan in mi ni dovoljeno vzeti za ženo ženske, ki ima še živega moža (njen mož je bil ujet z nami, a ga je odvedel drug gospodar), je bil gospodar nepomirljiv v svojem besu. Izdrl je meč, ga naperil proti meni in če ne bi brez odlašanja iztegnil roko ter se polastil žene, bi bil pri priči prelil mojo kri.

Že je prišla noč, temnejša kot ponavadi, in meni mnogo prezgodnja. Novo nesto sem odpeljal v na pol porušeno votlino, kjer nama je bila žalost za družico. Drug drugega sva preklinjala, a tega nisva priznala. Tedaj sem zares občutil svoje ujetništvo, vrgel sem se na tla in začel objokovati meniški stan, ki sem ga izgubil, rekoč: "O,

jaz nesrečnik, ali sem bil rešen za to? Ali me je tako daleč pripeljala moja malopridnost, da bom s sivečimi lasmi na glavi izgubil svojo nedolžnost in postal mož? Kaj pomaga, da sem za Gospoda zaničeval starše, domovino, zasebno lastnino, če bom naredil to, čemur sem se izogibal, s tem ko sem ono zaničeval? Razen če to prenašam zaradi tega, ker sem pogrešal domovino ...

Kaj počneva, moja duša? Bova pogubljena ali bova zmagala? Bova počakala na Gospodovo roko ali se bova prebodla z lastnim bodalom? Vase naperi meč! Bolj se moram bati tvoje smrti, duša, kakor smrti telesa. Tudi ohranjena čistost ima svoje mučeništvo. Kristusova priča naj leži nepokopana v puščavi. Sam sebi bom in preganjalec in mučenik!"

To govoreč sem izvlekel meč, ki se je zalesketal celo v temi, obrnil sem ost proti sebi in dejal: "Pozdravljena nesrečna žena, raje me sprejmi kot mučenika kakor moža". Tedaj pa se je vrgla k mojim nogam in rekla: "Rotim te pri Jezusu Kristusu, prosim te pri neizbežnosti te ure, ne prelij svoje krvi meni v zločin. Če si se odločil umreti, najprej proti meni obrni meč. Združiva se raje na ta način. Tudi če bi se moj mož vrnil k meni, bi ohranila čistost, ki sem se je naučila v ujetništvu; raje bi celo umrla, kot jo izgubila. Zakaj bi umrla, da bi preprečil združitev z mano? Sama bi umrla, če bi si združitve poželed. Imej me torej za sopotnico v čistosti; bolj me ljubi v tej duhovni vezi kot bi me v telesni. Gospodarji naj verjamejo, da si moj mož, a Kristus bo vedel, da si moj brat. Zlahka jih bova prepričala, da sva poročena, ko naju bodo videli, da se tako ljubiva."

Priznam, obnemel sem, že prej sem občudoval ženino krepost, zdaj pa sem jo kot ženo ljubil samo še bolj. Nikoli nisem strmел v njeno golo telo, nikoli se ga nisem dotaknil, saj sem se bal, da bi v miru izgubil tisto, kar sem v bitki rešil. V takšnem zakonu je minilo veliko dni. S poroko sva se gos-

podarjem še bolj prikupila, tako da sploh niso sumili, da bi lahko pobegnila. Včasih sem se tako za ves mesec kakor zvest pastir črede izgubil v puščavi.

VII. Spodbudi ga zgled mravelj

Potem ko je preteklo že veliko časa, sem nekega dne sam sedel v puščavi. Poleg zemlje in neba nisem videl ničesar drugega, zato

sem začel sam pri sebi premišljevati. Med drugim sem se spomnil tudi svojih tovarišev menihov, najbolj pa obraza svojega očeta, ki me je vzgajal, me vzdrževal in izgubil. Ko sem tako premleval, sem zagledal množico mravelj, ki so vrvele na ozki gorski poti. Videl sem, da imajo bremena večja kot telesa. Ene so s kleščami na ustih kotalile neka rastlinska semena, druge so iz jam prazni-

le zemljo ter z nasipi zapirale pot vodom. Tiste, ki so se zavedale prihajajoče zime, so prinesena semena prej odrezale, da ne bi mokra zemlja žitnice spremenila v travo. Druge so s svečanim žalovanjem odnašale mrtva telesa. In kar je še bolj nenavadno pri tolikšni množici: tiste, ki so odhajale, niso ovirale tistih, ki so vstopale. Nasprotno, če so videle katero, da se je pod tovorom zgrudila od teže bremena, so ji priskočile na pomoč s tem, da so podložile svoja ramena. Kaj toliko govorim? Ta dan mi je ponudil lep prizor. Tako sem se spomnil, kako nas Salomon pošilja k preudarnosti mravelj in spodbuja lene "duhove" s takšnim zgledom, da se mi je ujetništvo začelo gnusiti. Pogrešati sem začel meniške celice, hrepenel sem po podobnosti z mravljami, pri katerih se dela za skupno dobro, in ker ni nič od nikogar, je vse od vseh.

VIII. Beg

Ko sem se vrnil k svojemu ležišču, mi je prišla nasproti žena. S pogledom nisem mogel prikriti žalosti v srcu. Vprašala me je, zakaj sem tako pobit. Povedal sem ji razloge in jo spodbujal k begu; moje ideje ni zavrnila. Prosil sem jo, naj o tem ne govori, kar je tudi obljubila. Neprestano sva se šepetaje pogovarjala o zadevi, a bila sva še neodločna. V moji čredi sta bila dva izredno velika kozla, ki sem ju zaklal, iz njune kože naredil mehove, njuno meso pa pripravil za popotnico. Nato pa, zgodaj zvečer, ko so najini gospodarji menili, da sva se na skrivaj odpravila spat, sva se podala na pot. S seboj pa sva vzela mehove in del mesa. Ko sva prispela do reke (kajti oddaljena je bila deset milj), sva napihnili mehove, se povzpela na njih in se prepustila vodi. Polagoma sva veslala z nogami, da bi naju reka odložila na drugem bregu veliko nižje kot tam, kjer sva se vkrcala in bi zasledovalci s tem izgubili sled. A med tem se je meso navlažilo, del

sva ga izgubila, obetalo je hrano samo še za tri dni. Pila sva, kolikor sva sploh lahko, da bi se pripravila na prihajajočo žejo. Hitele sva naprej, a sva se venomer ozirala nazaj, in raje napredovala ponoči kakor podnevi. Po eni strani zaradi zased Saracenov, ki so se klatili okoli, po drugi zaradi prevelike vročine. Revež sem se prestrašil tudi takrat, ko sem razmišljal o tem, kar se je zgodilo; in čeprav sem bil v duhu popolnoma miren, sem se stresel po vsem telesu.

IX. Gospodar dohiti ubežnika

Po treh dneh sva daleč v obrisih zagledala dva na kamelah, ki sta se v diru približevala. In takoj sem v duhu zaslutil, da nama je gospodar namenil smrt; zdelo se je, da sonce spet črni. Medtem ko naju je bilo strah in sva ugotovila, da so naju stopinje v pesku izdale, se je na desni odprla votlina, ki se je raztezala daleč pod zemljo. Čeprav sva se bala strupenih živali (kače, kuščarji, škorpioni in druge živali te vrste so se navajene umakniti pred vročino na takšne senčne kraje), sva vstopila vanjo. Takoj pri samem vhodu v jamo na levi sva si našla zavetje in nikakor nisva šla naprej, da ne bi, medtem ko sva pred smrtjo bežala, padla v njen objem. Pri sebi sva tako preudarjala: če Gospod pomaga nesrečnim, imava rešitev; če prezira grešnike, sva si našla grob.

Kaj misliš, kakšni so bili najini občutki? Kakšna je bila groza, ko sta pred votlino nedaleč stran stala gospodar in sosuženj, ki sta do skrivališča prispela s pomočjo izdajalskih stopinj? O, koliko težja je smrt, ki se jo pričakuje, kot tista že povzročena! Ponovno sem od napora in strahu jecljal; kakor da si ne bi upal govoriti, ko bi slišal gospodarja. Poslal je sužnja, da naju spravi iz votline. Sam pa je držal kamele in z izvlečenim mečem pričakoval najin prihod. V tem času je služabnik vstopil za tri ali štiri komolce, iz skrivališča sva videla njegov hrbet, čeprav naju on ni vi-

del. Narava oči je namreč takšna, da po vstopu s sonca v temo ničesar ne vidijo. Njegov glas je odmeval po votlini: "Malopridneža, pridita ven; vidva, ki sta na pragu smrti, pridita ven! Kaj stojita, kaj se obotavljata? Pridita ven! Gospodar vaju kliče." Še vedno je govoril, ko sva v temi zagledala, da ga je napadla levinja, ga zadavila in ga s krvjo pokritega odvlekla v notranjost. Dobri Jezus, kolikšen je bil tedaj najin strah, kolikšno potem veselje! Videla sva umreti najinega sovražnika, gospodar pa tega ni vedel. Ko je ugotovil, da se suženj dolgo ni vrnil, je predvideval, da se dva upirata enemu. Neučakan v svoji jezi, še vedno z mečem v rokah, je stopil k votlini, in z blaznim kričanjem grajal nemarnost sužnja. Še preden pa je prišel do najinega skrivališča, ga je napadla divja žival. Kdo bi kdaj verjel, da se je pred najinimi očmi za naju borila zver?

Pretrpela sva ta strah, a že se nama je pred očmi odigrala podobna smrt naju samih, le da bi bilo bes leva lažje prenesti kot jezo človeka. Navznoter sva drgetala, čakala sva na nadaljevanje dogodkov, ne da bi si med tolikšnimi nevarnostmi sploh drznila premakniti, ograjena samo z zavestjo čistosti, ki je bila za zid. Levinja pa, ki se je bala zasede, in je čutila, da sva jo videla z zobmi prijeti mladiča, ga je odnesla stran ter nama prepustila svoj brlog. Pa vendar nisva lahkoverna takoj odhitela ven, temveč sva dolgo časa ča-

kala. Ko sva premišljevala o odhodu ven, sva si vedno predstavljala srečanje z njo.

X. Rešen nevarnosti se vrne k menihom

Znebila sva se torej strahu in ko se je dan že prevesil, sva proti večeru prišla ven. Našla sva kamele, ki jih zaradi izredne hitrosti imenujejo dromedarji. V ustih so obračale prežvečeno hrano, jo pogoltnile in jo še enkrat potegnile nazaj. Zajahala sva jih, jih poživila s svežim zrnjem, nato sva po desetih dneh potovanja preko puščave končno prispela do rimskega tabora. Predstavljena sva bila tribunu, ki sva mu povedala vse po vrsti. Od tam so naju poslali k Sabinijanu, ki je poveljeval v Mezopotamiji, kjer sva dobila plačilo za kamele. In ker je oni moj aba že spal v Gospodu, sem se odpravil v te kraje in se vrnil k meniškemu življenju. Ženo pa sem izročil devicam, imel sem jo namreč rad kot sestro, pa vendar ji sebe nisem zaupal kot sstri."

Malh je meni, mladeniču, to zgodbo povedal že kot starec. Tudi sam sem vam jo pripovedoval kot starec. Čistim predajam zgodbo o čistosti. Device spodbujam, naj varujejo svojo deviškost. Vi pa prenašajte zgodbo potomcem, naj vedo, da med meči, puščavami in zvermi ni krepot nikoli ujeta in da človek, predan Kristusu, sicer lahko umre, ne more pa biti premagan.

Prevedla Julijana Visočnik